

Желидраг Никчевић
Андрићев институт, Андрићград

https://doi.org/10.18485/ai_beckovic.2019.ch9
821.163.41.09-1 Бећковић М.
82.09:323.13

ПОЕТСКЕ ШИФРЕ НАЦИОНАЛНОГ ОДРАСТАЊА

Само је најлуциднијим духовима својствено повезивање првих и последњих ствари, само њихов исконски говор обелоданиће природност и нужност новог почетка – кроз све што смо били, кроз све што, поетским чудом уписани у матицу опстанка, још можемо постати. Реч је о поезији која обнавља неколико основних гестова наше националне егзистенције, да би их изнова драматизовала, али сад – и ту се песништво Матије Бећковића прелива у јединствен подвиг – на страховито изложеној, страховито дистанцираној висоравни индивидуалне стваралачке свести. Песништво Матије Бећковића можемо схватити и као запањујући, „космолошки” прилог процесу обнављања говорне чистоте и адекватације, попис и потпис – а да се притом ни једна једина рана не изостави, да се укажу, на пренапрегнутој опни писма и памћења, шифре српског одрастања.

Кључне речи: Матија Бећковић, поетска реч, духовност српског народа, трагика збиље, иронија

Не почињемо сами, увек смо већ започети – то нам брзо измакне из видокруга. Само најлуциднијим духовима својствено је повезивање првих и последњих ствари, само њихово прекомерно инсистирање, само њихов исконски говор обелоданиће, можда, природност и нужност новог почетка – кроз све што смо

били, кроз све што, поетским чудом уписани у матицу опстанка, још можемо постати.

Реч је, дакле, о поезији која обнавља неколико основних гестова егзистенције, да би их изнова драматизовала, али сад – и ту се песништво Матије Бећковића прелива у јединствен подвиг – на страховито дистанцираној високој равни индивидуалне стваралачке свести.

Онај који обавезно долази са закашњењем, онај који се мора осврнути на бескрајни процес учења горчине, „онај који на себи самом чини видљивим ране времена” (Слотердијк) – тај се неће уплашити самоће. Да нема способности новог започињања, каже филозоф, човечанство би давно умрло од позајмљених искустава, пропало би од старачке сете. Песништво Матије Бећковића можемо схватити и као запањујући, „космолошки” прилог процесу обнављања говорне чистоте и адекватције, попис и потпис – а да се притом ни једна једина рана не изостави, да се на пренапрегнутој опни писма и памћења укажу шифре одрастања.

Претпоставља се да велики песник мора поседовати визију снажнију и дубљу од визије својих најбољих читалаца. Визија коју све концентрисаније и све неумољивије обликује Бећковићева поетска реч превазилази сваку визију коју нам може понудити књижевна критика: ради се, наиме, о некој врсти природне, генералне несразмере. Језику интерпретације овде није дато да потпуно прионе уз свој предмет: превише тога што нам овај песник открива као могућност нашег света остаје, у ствари, само његова могућност.

Бећковићево песништво данас је несумњиво један од најважнијих, најсугестивнијих и најактуелнијих параметара укупне духовности српског народа, и та нас чињеница веома обавезује. Њој се мора изаћи у сусрет, бар због чудне способности Бећковићеве да стихом предухитри време, да сувереним захватом успостави законе

који се подударају са нашом свакодневницом, чинећи је и драгоценијом и подношљивијом. Бећковићево песништво утиче на стварност чак и онда кад све – али баш све – у тој стварности говори против песништва. На делу је коначни сусрет текста песме и текста света, нипошто не безазлен, али сусрет без којег нема новог почетка.

Бећковићева поезија раскрива своју суштину једнако озбиљно, једнако темељито и онда кад је примамо као обичан људски говор „о нама”, и онда кад је померамо према вечности и њеним анонимним сензорима. Овде као да проговара мудрост старија од своје употребљивости: поезија изнова рађа свет баш у тренутку који по свему подсећа на „пошљедња времена”. Отварају се још једном, стреловито и болно, давно запретане шифре одрастања, њихов тајанствени сјај долази до језика.

Бећковић доводи песничку реч до саме границе њених уобичајених, „нормалних” надлежности, и кад је та граница најближа, највидљивија, онда се и читалац може усудити да је прекорачи. Бећковићев говор очигледно обухвата и неки други простор, елементарнији и „старији”, простор који је само његова природна средина. Укратко, ми осећамо да је сада у игри и нешто више од „савремене поезије”. Чудо стварања сада се понавља у језику који нам је, ипак, једини савезник.

Не каже се узалуд да нам је садашњост прекривена хијероглифима старих почетака. У српском песништву вероватно не постоји директнији пут кроз те хијероглифе од оног који бира Матија Бећковић. Или је можда боље рећи да је он одабран, да је пут одабрао њега. Кад нам се кроз тај измучени језик – јер ово јесте језик жртвовања, претеривања, самоогледања, полагааног раскривања – кад нам се кроз тај вртоглави језик укаже стари почетак, можда ће нам и нови бити при руци.

Тај препородитељски рефлекс Бећковићевог песништва понекад је у опасности да буде закривен нео-

позивом трагиком збиље која се у њему препознаје. Можда због тога критичари говоре о овој поезији као о огледалу које песник држи пред лицем стварности. Огледало је неумољиво: све ствари карикира до крајњих могућности, до исцрпљења, не допуштајући ни најмањи предах, никакву терапеутску паузу. И кад нам се учини да је тај напорни језик дотјерао до краја, кад се питамо да ли је то све, онда нам се каже: „Не! Кад би то било све, онда то не би било ништа!”

Оно што Бећковићево песништво може понудити идеологизованом читању, оно што је његова субверзија, његова правда и његов морал – сто пута је прочишћено и сто пута искупљено савршеном иронијом и језиком до сада невиђене концентрације. Отуда утисак да се ово песништво бави само првим и последњим стварима. Отуда и утисак да нам Бећковић говори оно што смо сви знали, „али се нисмо усуђивали да кажемо”. Треба се присетити да је и у психоанализи најскандалознији управо тај маневар: рећи оно што сви знају – управо то је спасоносни продор говора у реалност. Због тога читање ове поезије пружа толико неупоредивог задовољства. Читајући Матију ми се, у ствари, још једном уверавамо у могућност новог почетка. И уверавамо се, сад већ мудрији за неколико основних гестова егзистенције:

*да ни једно време не пролази узалуд
и ни један народ не постоји увек
него само понекад
и тад покаже да све зна
и да није ништа заборавио.*

Želidrag Nikčević

POETIC CODES OF NATIONAL MATURATION

Matija Bečković's poetry restores several elementary patterns of our national existence in order to redramatise them, but nowadays – and that is where Matija Bečković's poetry grows into a unique feat – on the extremely exposed, extremely distant plateau of individual creative consciousness. We can understand Matija Bečković's poetry also as an astonishing, “cosmological” contribution to the process of restoring the purity of speech and adequacy, an inventory and a signature – without leaving a single wound behind, in the process of demonstrating the codes of Serbian maturation, on the overstretched membrane of writing and memory.

Key words: Matija Bečković, poetic discourse, spirituality of Serbian people, tragedy of reality, irony